

1. ΜΙΑ ΕΙΡΗΝΗ ΜΕ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Μέσο: ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 29/10/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 29/10/2020

Σελίδα: 1

Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας 1930

Μια ειρήνη με διάρκεια

ΤΟΥ ΘΑΝΟΥ
Μ. ΒΕΡΕΜΛΗ

Η σημερινή υποχώρηση του κεμαλισμού στην Τουρκία ύστερα από ογδόντα περίπου χρόνια αδιατάρακτης κυριαρχίας μάς θυμίζει ότι την εποχή που ο Ατατούρκ επιθυμούσε να φέρει το κοσμικό καθεστώς της χώρας του πλησιέστερα προς την Ευρώπη και ο Ελευθέριος Βενιζέλος να λύσει τις αμοιβαίες εκκρεμότητες με τη γειτονική χώρα, έγινε δυνατό το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930.

Μετά από τέσσερα χρόνια απουσίας ο Βενιζέλος επανήλθε θριαμβευτικά στην εξουσία το 1928 και ανέλαβε αμέσως πρωτοβουλία συμφιλίωσης με την Τουρκία.

Σταθηκε δυνατό στον Βενιζέλο να αναλάβει μια πρωτοβουλία με τεράστιες δυσκολίες χάρη στη μεγάλη υποχώρησή του στις εκλογές του 1928, ενώ ο Κεμάλ Ατατούρκ ήταν πλέον αδιαφοροποίητος ηγέτης της χώρας του, χωρίς τις κοινοβουλευτικές αναστολές των ελλήνων πολιτικών. Η μεγάλη εκκρεμότητα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία υπήρξε το καθεστώς των περιοισίων που εγκατέλειψαν οι πρόσφυγες των δύο χωρών και ο ρόλος τους στη διαμόρφωση των όρων της τελικής σύμβασης. Τακτική της Αγκυρας ήταν να διογκώνει την περιουσία των Τούρκων στην Ελλάδα από το 1912 και να χρησιμοποιεί τους Κωνσταντινουπολίτες σαν μοχλό πίεσης για να κάμψει τις ελληνικές αντιτάσεις.

Συγχρόνως ρυθμίστηκαν ζητήματα κτημάτων που ανήκαν σε μη-ανταλλάξιμους αλλά είχαν καταληφθεί από Έλληνες, όπως εκείνα Τούρκων της Δυτικής Θράκης στα οποία εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη. Η Ελλάδα επίσης ανέλαβε την αποζημίωση μη-ανταλλάξιμων της Κωνσταντινούπολης για κτήματά τους που βρίσκονταν έξω από τα όρια της πόλης. Το χρεωστικό υπόλοιπο από τον συμψηφισμό έλαβε η Τουρκία, η οποία υποχρεώθηκε να επιστρέψει στους Έλληνες Κωνσταντινουπολίτες τα ακίνητά τους εντός της πόλης. Τον Βενιζέλο ενδιέφερε η παγίωση του εδαφικού διακανονισμού

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Κεμάλ Ατατούρκ κρατώντας αγκαζέ ο ένας τη γυναίκα του άλλου, στη δεξίωση στην Αγκυρα, που ακολούθησε την υπογραφή του ελληνοτουρκικού Συμφώνου Φιλίας στις 30 Οκτωβρίου 1930

της Λωζάννης, ενώ τον Κεμάλ να μην αναλάβει η χώρα του το βάρος ενός μεγάλου χρέους.

Το πολιτικό αντίκρισμα των ελληνικών θυσιών υπήρξε το Σύμφωνο Φιλίας και Σταθερότητας, Διαλλαγής και Διαίτησης που υπογράφηκε από τους δύο ηγέτες στην Αγκυρα στις 30 Οκτωβρίου 1930. Ετσι οι Έλληνες πρόσφυγες στερήθηκαν των αποζημιώσεων που περίμεναν για τις χαμένες περιουσίες τους, ενώ ο Βενιζέλος τούς υπέδειξε ότι το ελληνικό κράτος είχε δαπανήσει για την αποκατάστασή τους 80 εκατομμύρια λίρες.

Το επιστέγασμα της συνεννόησης ήταν η τουρκική πρόσκληση προς τον Βενιζέλο να επισκεφτεί την Αγκυρα. Ο Έλληνας πολιτικός ζήτησε να αποφύγει την Κωνσταντινούπολη για να μην είναι

αναγκασμένος να κάνει εθιμοτυπική επίσκεψη στον Οικουμενικό Πατριάρχη, εφόσον αυτό μπορούσε να επηρεάσει το αγαθό κλίμα των σχέσεων με την Τουρκία. Όταν έλαβε διαβεβαιώσεις πως κάτι τέτοιο δεν ήταν απαραίτητο να συντρέξει, ο Βενιζέλος προχώρησε στην επίσκεψή του στο Πατριαρχείο.

Στο ταξίδι του αυτό ο Βενιζέλος συνοδεύονταν από τον υπουργό Εξωτερικών Ανδρέα Μικαλακόπουλο. Το Σύμφωνο που υπέγραψαν στην Αγκυρα της 30ής Οκτωβρίου 1930 περιείχε τρεις συμφωνίες. Η πρώτη περιλάμβανε τη διάταξη ότι οι δύο χώρες αναλάμβαναν την αμοιβαία υποχρέωση να μη μετάσχουν σε οποιαδήποτε πολιτική ή οικονομική συνεννόηση που θα στρεφόταν εναντίον της μιας εξ αυτών. Η δεύτερη συμφωνία περιείχε

ναυτικό πρωτόκολλο που υποχρέωνε τις δύο χώρες να μην προβούν σε παραγγελίες ή κατασκευές πολεμικών πλοίων χωρίς προηγούμενη συνεννόηση μεταξύ τους. Με τον τρόπο αυτόν θα απέφευγαν ναυτικούς εξοπλισμούς με αρνητική επίπτωση στις σχέσεις τους. Η δεύτερη συμφωνία επέτρεψε στον Βενιζέλο να εγκαταλείψει την παραγγελία ενός θωρηκτού γερμανικής κατασκευής, του «Σαλαμίνια», και να επιδιώξει αργότερα την παραγγελία τεσσάρων αντιτορπιλικών σε ιταλικά ναυπηγεία. Η τρίτη συμφωνία περιλάμβανε εμπορική και προξενική σύμβαση για να τονωθούν οι εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες.

Οι δύο χώρες για μεγάλο διάστημα έδρασαν υποβοηθητικά στις διεθνείς επιδιώξεις αλλήλων. Η μεν Τουρκία μεσολάβησε για τον διακανονισμό των ελληνοβουλγαρικών διαφορών, ενώ η Ελλάδα πρωτοστάτησε στην είσοδο της Τουρκίας στην Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ) το 1932. Την επίσκεψη Βενιζέλου - Μικαλακόπουλου ανταπέδωσαν οι Ισμήτ Πασάς και Ρουσνί Αράς στην Αθήνα στις 5 Οκτωβρίου 1931.

Στον αρχηγό της αντιπολίτευσης Παυλί Τσαλδάρη, ο οποίος τον επέκρινε στη Βουλή για έλλειψη πρόνοιας προς τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, ο Βενιζέλος απάντησε: «Πιστεύω ως προς το μέλλον των ομογενών εν Τουρκία ότι προς αυτούς η συμπεριφορά της τουρκικής κυβερνήσεως θα είναι αναλόγως προς την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών. Οι Έλληνες εν Τουρκία, είτε ραγιάδες είτε πολίται της Ελλάδος, θα τύχουν υποστηρίξεως εκ μέρους της τουρκικής κυβερνήσεως αναλόγως προς την ανάπτυξη των φιλικών και στενών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών».

Το Σύμφωνο αυτό διευκόλυνε τις σχέσεις με άλλες βαλκανικές χώρες της εποχής, ώστε η Ελλάδα να ασχοληθεί απερίσπαστη με τα πολλά εσωτερικά της προβλήματα, όπως ήταν η σταθεροποίηση της δραχμής, η περαιτέρω βελτίωση των όρων ζωής των προσφύγων και η αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες αναπτύχθηκαν ακόμα περισσότερο. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1933 υπέγραψαν σύμφωνο στην Αγκυρα ότι αναλάμβαναν την εγγύηση των κοινών τους συνόρων. Μολονότι η εγγύηση ήταν διπλωματική και όχι στρατιωτική, αποτέλεσε ορόσημο στη χάραξη των συνόρων τους, ώστε το προηγούμενο αυτό να αποτελεί μόνιμο σημείο αναφοράς.

Η σημασία της προσέγγισης βρίσκεται στη συναντίληψη των δύο ηγετών για το κοινό, τότε, συμφέρον. Οι αναθεωρητικές τάσεις της σημερινής τουρκικής κυβέρνησης έναντι όλων των συνθηκών και συμφωνιών του Μεσοπολέμου ανοίγουν νέο κεφάλαιο αναθεωρητισμού από την πλευρά του κ. Ερντογάν.

Ο Θάνος Μ. Βερέμλι είναι ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αντιπρόεδρος του **ΕΛΙΑΜΕΠ**

Το Σύμφωνο αυτό διευκόλυνε τις σχέσεις με άλλες βαλκανικές χώρες της εποχής ώστε η Ελλάδα να ασχοληθεί απερίσπαστη με τα πολλά εσωτερικά της προβλήματα, όπως ήταν η σταθεροποίηση της δραχμής, η περαιτέρω βελτίωση των όρων ζωής των προσφύγων και η αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας